

Land i förändring

Fler hörselskadade i Etiopien får gå i skolan

Ett språk, en identitet, en utbildning och en plats i samhället.

Det är vinsterna för de barn, som lyckas få en av de eftertraktade platserna på dövskolan i Nakamte på den etiopiska landsbygden.

TEXT OCH FOTO: KARIN HYLANDER

16-ÅRIGA SINKE LAMESA för ett engagerat samtal med sin lärare Abraham utanför klassrummet. Några meter bort betar fåren i det stekande solskenet på skolans volleybollplan. Trots bristen på läromedel, pennor, personal, lokaler, tekniska hjälpmedel – ja, i stort sett allt – lyser båda av stolthet.

Bara en bråkdel av de gravt hörselskadade och döva barnen i Etiopien går i skolan över huvud taget. En uppskattning är att ett par procent av dessa barn får någon skolgång. Men för sju år sedan startade undervisningen i Nakamte, som har den enda dövskolan i hela västra delen av landet.

Sinke är en av skolans 144 elever och en av få som inte bor på skolans internat.

I stället lever hon tillsammans med sina föräldrar, de fem bröderna och de två systerarna i Nakamte. När skolan

är slut för dagen går hon hem och hjälper mamma med hushållsgöromålen innan det är dags för läxläsning i kvällningen.

Sinke Lamesa är döv från födseln och när dövskolan etablerades innebar det en stor skillnad i hennes liv. Det var ju här hon fick sitt språk och en möjlighet att kommunicera på riktigt med andra människor!

Försörjning

– Min familj förstår inte teckenspråket. De har inte lärt sig det, så hemma använder jag läppläsning och lite enkla tecken, säger Sinke.

Hon och hennes klasskamrater är den första årgången åttondeklassare på skolan. Hennes plan är att söka vidare till colleet i Hosaina i södra Etiopien, två dagars bussresa hemifrån. Den skolan har funnits i trettio år och erbjuder fyra yrkesutbildningar med inriktningarna metall, skrädderi, snickeri och skönhets-salong. För Sinke lutar det åt den sist-

nämnda linjen – hon är en hejare på hårflätning – men konkurrensen om platserna är hård.

– Jag vill gärna fortsätta i skolan och så småningom starta en egen verksamhet, säger hon.

För hörselskadade och döva i Etiopien är ett praktiskt yrke den enda möjligheten att försörja sig. Till skillnad från i den allmänna skolan får därför barnen på dövskolan undervisning i praktiska ämnen vid sidan av de teoretiska. I syslöjden får flickorna lära sig att sticka, virka, fläta, brodera och hantera en symaskin medan killarna ägnar sig åt träslöjd.

Siktat på läkarutbildning

Men det finns de som har andra planer än att skaffa ett praktiskt arbete.

– Jag tycker om biologi och skulle vilja bli läkare, säger 17-åriga Phawulos Tadessa på god, talad engelska.

Han är skolans klart lysande stjärna med stolt blick och en målmedvetenhet

som få. Förutom teckenspråk och engelska behärskar han talad amarinja (Etiopiens officiella språk) och oromiffa (det lokala språket).

Phawulos var hörande fram till elvaårsåldern, då han efter en flera månader lång och svår sjukdom förlorade sin hörsel helt och hållet. Han kom till dövskolan i Nakamte som tolvåring och går nu i åttonde klass.

– Det var svårt att komma till skolan så gammal och inte kunna teckenspråket. Jag räknade dagarna men bestämde mig för att studera hårt och lära mig nya tecken varje dag.

Phawulos tror att han skulle kunna gå på läkarutbildningen tillsammans med hörande studenter eftersom så mycket handlar om att läsa litteratur. Han är också bra på att läsa på läppar.

Hans lärare i Nakamte är övertygade om att Phawulos Tadessa har kapaciteten att klara studierna. Men att han sedan skulle få ett arbete som läkare i Etio-

pien tror de däremot inte på.

– Attityden till funktionshindrade är ganska negativ här, konstaterar Liselott Olika, svensk speciallärare som arbetar på skolan sedan två år tillbaka.

Attitydförändring

– Fysiska funktionshinder som rörelsehinder ser folk inte som så konstigt. Det är vanligt att människor får det på grund av polio och spetälska. Men utvecklingsstörda och döva har det tufft. Att få ett funktionshindrat barn ses som ett straff av Gud för synder man begått och då blir det en skam, säger hon.

Själva det faktum att skolan finns håller dock på att ändra på detta i staden Nakamte. Ett par tidigare elever har etablerat sig som skräddare och visat att även döva och hörselskadade kan skaffa sig ett yrke och bidra i samhället.

Lärarna på skolan, varav tre själva är

Phawulos Tadessa vill bli läkare.

döva, berättar om verksamheten för släkt och vänner och dessutom arbetar skolan aktivt med ett program riktat till funktionshindrades familjer.

Bara under de senaste tre-fyra åren tycker sig skolans rektor Amante Bultosa ha sett en förändring i synen på funktionshinder i allmänhet och hörselnedsättning- ar i synnerhet.

– De första åren när vi firade FN:s internationella dag för handikappade stirrade folk ut oss. Nu vill alla vara med, säger han.

– Även i familjerna märks en skillnad. Tidigare behandlades inte familjens döva barn på samma sätt som de hörande barnen. De trodde inte att döva kunde lära sig något.

Amante Bultosa märker attitydförändringen genom att allt fler barn söker till skolan. Till intagningsproven inför skolstarten kommer numera långt över

Vill starta eget. När Sinke Lamesa i vår går ut dövskolan i Nakamte är hon en av de första eleverna i hela västra Etiopien som har fått den möjligheten. Hon planerar att läsa vidare på college för att så småningom kunna starta ett eget företag. Läraren Abraham, till höger, har flitiga och målmedvetna elever.

”De första åren stirrade folk ut oss.”

Amante Bultosa, rektor

Bryter isolering. Rektor Amante Bultosa och eleverna på dövskolan i Nakamte i västra Etiopien säger ”hej” till Auris läsare.

hundra barn, men endast 15–18 nya elever kan beredas plats varje år.

– Hade vi bara haft en större budget och kunnat rekrytera fler lärare hade vi kunnat starta många nya klasser, säger han.

Många språk

Till den glädjande utvecklingen hör framväxten av en egen rörelse för Etiopiens döva och hörselskadade befolkning, Ethiopian National Association of the Deaf.

– Organisationen är redan etablerad i Addis Abeba och i norra och östra delarna av landet. Häromdagen kom det en representant till oss för att dra igång här också, berättar Amante Bultosa.

Det behövs. Inte minst för att döva och hörselskadade själva ska kunna utveckla sitt språk.

Hittills har det etiopiska teckenspråket (som bygger på det amerikanska) utvecklats av hörande, vilket knappast gynnar dem som ska använda språket.

Särskilt inte som språksituationen ser ut som den gör i Etiopien. Här finns många konkurrerande språkgrupper och var och en av dem försöker utveckla ett eget teckenspråk för ”sina” hörselskadade och döva.

– Det är en stor skillnad mot i Sverige, där de döva har utvecklat en egen grammatik och där det bara finns ett teckenspråk. Att de döva kommer in i det här arbetet är väldigt viktigt, konstaterar Liselott Olika. ●

Begagnade hörapparater

- Förutom medfödd dövhet och hörselnedsättning är det i Etiopien vanligt att barn drabbas av hörselskador efter sjukdomar som öroninflammation och hjärnhinneinflammation. Hörselnedsättningar på grund av krigsskador förekommer också.
- I Etiopien skiljer man inte på döva och gravt hörselskadade människors funktionshinder. Den handikapporganisation som just nu växer fram samlar båda grupperna.
- För dem med hörselrester finns begränsade möjligheter till hjälpmedel. Cochleaimplantat och hörselslingor i offentliga lokaler förekommer till exempel inte. Hörapparater finns förstas, ofta begagnade från Europa.
- Den etiopiska statstelevisionen, ETV, sänder varje kväll nyheter på teckenspråk i en kvart. Längre program på dagtid förekommer också.
- På Addis Abebas universitet ges en treårig utbildning i det etiopiska teckenspråket. Däremot skiljer inte lagstiftningen på utbildningsområdet på döva och hörande. Det innebär till exempel att hörselskadade och döva elever förväntas klara av de nationella proven på samma tid som hörande elever.

FAKTA

ILLUSTRATION: SARA STRIBE